

kısmını oluşturmuştur. Filozof Tanrı ile ilgili görüşlerini ortaya koyarken, maddi ve ruhi cevherler konusunda olduğundan daha kesin ve olumlu ifadeler kullanmaktadır. Ona göre Tanrı vardır ve biz Tanrının varlığını kesin olarak bilebiliriz. Çünkü bu Yüce Varlık bizi, kendi varlığını bilmemiz için gerekli olan yetilere sahip olarak var etmiştir²⁰. Ayrıca Locke'a göre, yalnızca Tanrının varlığını bilmemiz değil, bu bilginin doğruluğunu gösterecek deliller geliştirmemiz de mümkündür. Locke'un Tanrının varlığını ispatlamak için dört delil kullandığını görmekteyiz: 1. Kozmolojik delil, 2. Teleolojik delil, 3. Antropolojik delil, 4. Ahlak delili. Ancak bu delilleri burada teker teker inceleme imkanımız bulunmamaktadır²¹.

Sonuç olarak, Locke cevherin bilinmesi konusunda agnostik bir tutum takınmaktadır. Biz dış-duyum ve iç-duyumdan edindiğimiz basit idealardan hareketle, bu ideaların temsil ettikleri niteliklerin taşıyıcısı olan cevherin var olduğunu çıkarabiliriz. Fakat, cevherin kendisinin ne olduğu sorusuna bizim verebileceğimiz bir cevap yoktur. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki, her ne kadar Locke cevherin ne olduğunu tam olarak bilemeyeceğimizi söylüyorsa da, bizim cevherin varlığı bilgisine ulaşabileceğimiz konusunda o kesinlikle şüphe duymamaktadır. Çünkü ona göre, sahip olduğumuz bütün yetileri ve varlığımızı kendisine borçlu olduğumuz Tanrı bizi, cevherin yapısını (inner nature) değil, varlığını bilecek şekilde donatmıştır²². Öyle görünüyor ki, Locke bu fikre ulaşırken varlık ve mahiyet ayrımı yapmakta ve cevherin mahiyeti ile varlığı arasında bir fark görmektedir. Böyle bir ayrım yaptığı içindir ki, filozofumuz, çelişkiye düşmeksizin, bir yandan cevherin ne olduğu (mahiyeti) konusunda bir bilgimizin olamayacağını, diğer yandan da sahip olduğumuz bilme yetileriyle cevherin var olduğunu bilmemizin mümkün olduğunu söyleyebilmektedir. Eğer varlık ve mahiyet arasında bir ayrım yapılır ve bilgi bakımından varlığın mahiyetten önce geldiği kabul edilirse, mahiyeti bilinmeyen bir şeyin varlığının bilinmesi pekala mümkün olacaktır.

²⁰ Locke, age, s. 379.

²¹ Locke'un Tanrı ve Tanrının varlığının delilleriyle ilgili görüşleri hakkında geniş bilgi için bkz., Çetin, İsmail, age, II. bölüm.

²² Locke, age, s. 191-92.

PROF. DR. GÜNAY TÜMER'İN HAYATI VE ÇALIŞMALARI

Süleyman SAYAR*

Türkiye'de Dinler Tarihi çalışmaları, gerçek anlamda modern bir disiplin anlayışıyla Prof. Dr. Hikmet Tanyu tarafından başlatılmıştır. Ondan önceki dönem, tercüme-telif ders kitaplarına, derlemelere münhasır ve alan araştırmalarından mahrum bir süreç olarak tasvir edilebilir¹. Dolayısıyla Dinler Tarihi bilim dalı Tanyu'ya çok şey borçludur. Onun katkısı bilimsel araştırma boyutunda olduğu kadar, bilim dalını geliştirme çabasında da müşahede edilir. Bugün, bu alandaki çalışmalar, onun öğrencileri ve öğrencilerinin öğrencileri tarafından yürütülmektedir².

Hikmet Tanyu'nun ilk kuşak öğrencileri içinde dikkat çeken en mümtaz şahsiyetlerden biri de, hiç şüphesiz Günay Tümer'dir. Onun Dinler Tarihi anlayışı, metodu ve alanla ilgili çeşitli görüşleri ayrı bir makale konusu olacaktır. Burada ise, kısaca hayatı ve çalışmaları sunulmaktadır.

A. HAYATI (1938-1995)

Prof Dr. Günay Tümer, Kastamonu/Araçlı bir aileden hakimlik görevi yapan bir babanın oğlu olarak 1938'de Ankara'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kastamonu'da tamamladı. 1957-1958 ders yılında öğrenci olarak kaydolduğu Ankara İlahiyat Fakültesi'nden 1960-1961 ders yılında mezun oldu. Mezuniyet tezi Kur'an ilimlerine dairdi ve "Kur'an-ı Kerim'de Nüzül Sebeplerinin Mahiyet, Husûsiyet ve Kaideleri" adını taşıyordu (Ankara 1961).

* Yrd. Doç. Dr.; U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Bu dönem için bk. Tanyu, Hikmet, "Türkiye'de Dinler Tarihinin Tarihçesi", AÜİFD, VIII (Ankara 1961), 109-124.

² Tanyu'nun Dinler Tarihi çalışmaları ve katkısı için bk. Güngör, Harun, "Dinler Tarihiçisi Olarak Prof. Dr. Hikmet Tanyu ve Türk Dini Tarihi Çalışmalarına Katkısı", AÜİFD, XXXVI (Ankara 1997), 521-529; Küçük, Abdurrahman, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", Dinler Tarihi Araştırmaları-1 (Ankara 1998), s. 41-51.

Dinler Tarihi Derneği'nin gerçekleştirdiği bir diğer faaliyet, 8-9 Kasım 1996 tarihinde, anma toplantılarıyla birlikte, "Türkiye II. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu"dur. Türkiye Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumunun birincisi, Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu'nun Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı sırasında, Samsun'da, Dinler Tarihçilerinin katılımıyla yapılmış ve sempozyumda sunulan tebliğler, "Türkiye I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 24-25 Eylül 1992" adı altında yayınlanmıştır. Bundan dolayı 8-9 Kasım 1996'da Ankara'da yapılan ikinci ilmi toplantıya, "Türkiye II. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu" adı verilmiştir.

Elinizdeki bu yayın, hem Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun hem de Prof. Dr. Günay Tümer'in ölüm yıldönülerinde, eserlerini, şahsiyetlerini, Türk bilim alemine ve Dinler Tarihine katkılarını ortaya koyan konuşmaları ve tebliğleri içermektedir. Bu esere, aynı zamanda Türkiye II. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu'nun tebliğlerini ve makalelerini ihtiva ettiği için, "Dinler Tarihi Araştırmaları I" adı verilmiştir.

Bundan sonraki toplantılarda ve sempozyumlarda yapılacak konuşmalar ve sunulacak tebliğler, bu şekilde kitaplaştırılacak ve Dinler Tarihi Derneği'nin dergisi olarak devam edecektir.

Bu eserin, Türkiye'de olduğu kadar, Türkiye dışındaki Dinler Tarihçileri için de önemli bir yayın olacağını, Türkiye'deki Dinler Tarihi'nin gelişimini ve çalışmalarını tanıtacağını, Dünyadaki Dinler Tarihçileriyle Türkiye'deki Dinler Tarihçileri arasında köprü rolünü üstleneceğini ümit etmekteyim. Çünkü günümüzde Dinler Tarihi çalışmaları, diğer ilim dalları arasında önemli bir konumdadır. Doğu-Batı yakınlaşmasında, Dinler arası ilişkilerde, uluslar arası ilişkilerde, artık Dinler Tarihi bilgisi ve kültürü inkâr edilemez bir yere sahiptir. O bakımdan da bu teşebbüsümüz ve çalışmalarımız önemlidir.

Bu vesileyle katkıda bulunan, destek olan herkese, Dinler Tarihi Derneği üyelerine ve Türkiye'deki Dinler Tarihçilerine teşekkürü bir borç biliyorum.

Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK
Dinler Tarihi Derneği
Yönetim Kurulu
Başkanı

DINLER TARİHİ ARAŞTIRMALARI - I
(Sempozyum : 08-09 Kasım 1996, Ankara)

Ankara 1998.

DN: 61203

VI

11 MART 1998

İÇİNDEKİLER I. BÖLÜM

A) PROF. DR. HİKMET TANYU'YU ANMA TOPLANTISI	1
Açılış Konuşması	5
Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK	
Protokol Konuşması.....	7
Prof. Dr. M. Sait YAZICIOĞLU (Dekan)	
Sen 150 Milyon (Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Şiiri)	
Hatıra Konuşmaları.....	11
Prof. Dr. Haluk KARAMAĞARA	
Zeki SOFUCIOĞLU	
Prof. Dr. Salih AKDEMİR	
Prof. Dr. Mustafa KAFALI	
Prof. Dr. İbrahim Agah ÇUBUKÇU	
Prof. Dr. Süleyman Hayri BOLAY	
Prof. Dr. Aydın TANERİ	
Prof. Dr. Necmettin SEFERCİOĞLU	
Prof. Dr. Ekrem SARIKÇIOĞLU	
Prof. Dr. Mehmet AYDIN	
Prof. Dr. Mehmet Sait HATİBOĞLU	
Melek TANYU	
B) PANEL: ÖLÜMÜNÜN III. YILINDA PROF. DR. HİKMET TANYU	35
Inanmak Meselesi (Hikmet Tanyu'nun Şiiri)	37
Yılmaz KARAHAN	
Prof. Dr. Hikmet TANYU'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri	41
Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK	
Prof. Dr. Hikmet TANYU'nun Türk Dini Tarihi Çalışmalarına Katkısı	53
Prof. Dr. Harun GÖNGÖR	
Prof. Dr. Hikmet TANYU'dan Günümüze Dinler Tarihi Çalışmaları.....	63
Dr. Baki ADAM	

II. BÖLÜM

A) PROF. DR. GÜNAY TÜMER'İ ANMA TOPLANTISI.....	74
Açılış Konuşması	77
Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK	
Protokol Konuşması.....	81
Prof. Dr. Münir KOŞTAŞ (Dekan Vekili)	

VII